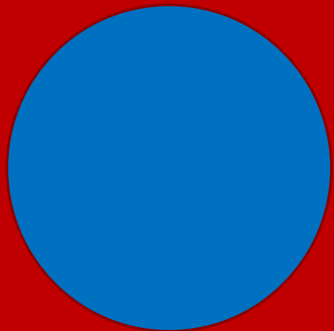

Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma 2024- 2027

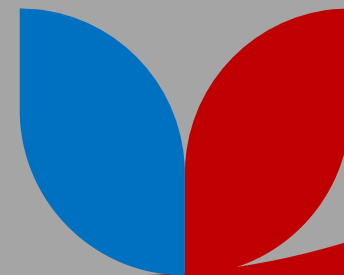
Kaustisen kunta

Sisällys

Johdanto

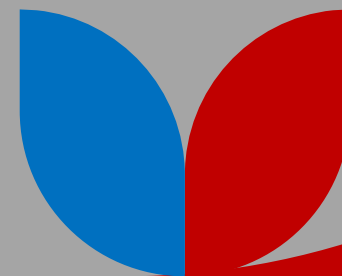
Ehkäisevä päihdetyö Kaustisella

Ehkäisevän päihdetyön toimet Kaustisella 2024-2027

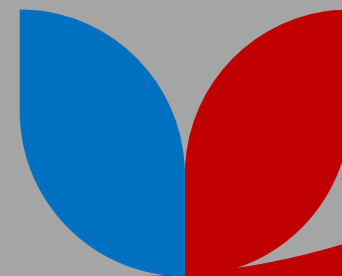
Johdanto

- Ehkäisevää päihdetyötä ohjaa Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015), jonka mukaan ehkäisevä päihdetyö kattaa alkoholin, tupakan, huumausaineiden ja muiden päihtymiseen käytettävien aineiden sekä rahapelaamisen aiheuttamien haittojen ehkäisyn.
- Päävastuu ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä on kunnalla, mutta ehkäisevää päihdetyötä tehdään tiiviissä yhteistyössä hyvinvointialueiden, yhdistysten ja järjestöjen, yritysten, poliisien sekä muiden valtion viranomaisten kanssa.

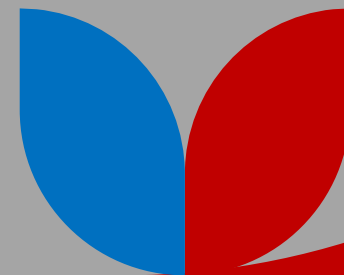
Johdanto

- Päihteistä ja rahapelaamisesta aiheutuu haittoja käyttäjän itsensä lisäksi myös käyttäjän läheisille, sivullisille ja koko yhteiskunnalle.
- Ehkäisevän päihdetyön tavoitteena onkin edistää terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta sekä ehkäistä ja vähentää rahapelaamisen sekä alkoholin, tupakka- ja nikotiinituotteiden, huumeiden ja muiden päihtymiseen käytettävien aineiden käyttöä ja haittoja.
- Tavoitteena on myös lisätä ymmärrystä päihteistä ja niihin liittyvistä ilmiöistä.
- Oppilaitoskohtaisia tuloksia ei näytetä, jos vastaajamäärä on alle 20.

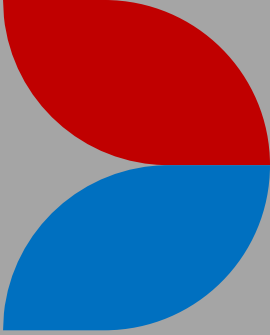

Johdanto

- Kaustisella ehkäisevän päihdetyön päävastuu on sivistyslautakunnalla ja sivistyspalveluilla ja ehkäisevää päihdetyötä koordinoi kunnassa hyvinvointikoordinaattori.
- Hyvinvointikoordinaattori on nimetty Kaustisen kunnan ehkäisevän päihdetyön yhteyshenkilöksi.
- Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueella on toiminut jo pidempään ehkäisevän päihdetyön työryhmä, joka kokoontuu säännöllisesti.
- Ehkäisevän päihdetyön suunnitelmassa on tarkoituksena tarkentaa Kaustisen kunnan hyvinvointisuunnitelman sisältämiä toimenpiteitä ehkäisevästä päihdetyöstä ja taata päihdetyön järjestelmällisyys ja tavoitteellisuus.
- Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma on laadittu sen hetkisiin tietoihin perustuen.

Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma

Sosiaali- ja terveysministeriö on ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelmassa (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2015:19) määritellyt kuusi painopistettä:

1

Ehkäisevän päihdetyön valtakunnalliset, alueelliset ja paikalliset rakenteet ovat kunnossa.

2

Haitoista viestitään tutkittuun tietoon perustuen yksilöiden valintojen ja sosiaali- ja terveyspolitiikan tueksi.

3

Riskikäyttö ja haitat tunnistetaan ja tukea tarjotaan varhaisessa vaiheessa.

4

Paikallista alkoholi-, tupakka- ja rahapelipolitiikkaa toteutetaan suunnitellusti ja laajassa yhteistyössä.

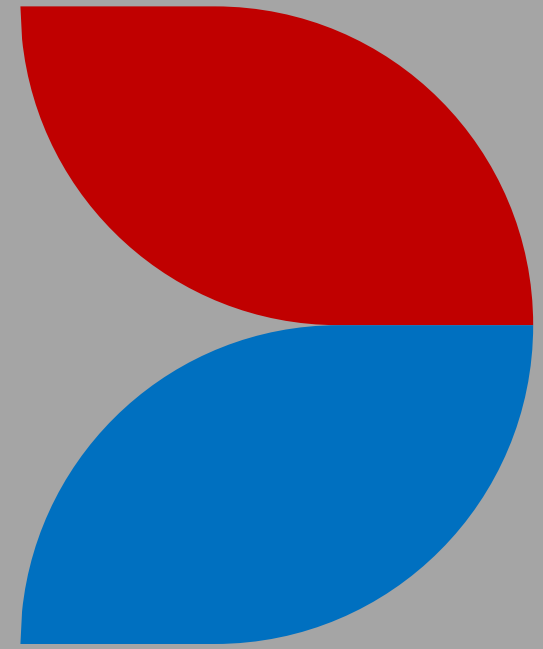
5

Haittojen ehkäisyyn panostetaan lähiyhteisössä.

6

Ammattilaisilla on riittävästi ehkäisevän päihdetyön osaamista.

Lapset ja nuoret

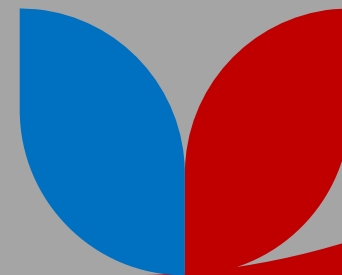
Päihteiden haitoilta suojaavat tekijät ja riskitekijät

Suojaavat tekijät

- Luottamukselliset sosiaaliset suhteet lähiympäristössä
- Mahdollisuus vaikuttaa omaan tulevaisuuteen
- Hyvät elämänhallintataidot, kuten tunne- ja sosiaalitaidot
- Viihtyisä ja turvallinen kouluympäristö, kiinnittyminen koulu yhteisöön, hyvä koulumenestys
- Päihteiden nikotiinituotteiden ja rahapelien vaikea saatavuus ja tiukka sosiaalinen kontrolli
- Lähiympäristön kielteiset asenteet käyttöä ja pelaamista kohtaan
- Tietoisuus käyttöön ja rahapelaamiseen liittyvistä riskeistä

Riskitekijät

- Elämäntilanteen odottamattomat muutokset, haasteet kotioloissa
- Koulukiusaaminen, haasteet koulunkäynnissä, koulupoissaolot
- Yksinäisyys, epäsuotuisa sosiaalinen kierre, sosiaalinen epäluottamus
- Altistavat perintötekijät ja persoonallisuuden piirteet, mielenterveyden ongelmat (ahdistus, masennus) sekä impulssien ja tunteiden hallinnan haasteet
- Päihteiden, nikotiinituotteiden ja rahapelien helppo saatavuus ja sosiaalisen kontrollin vähyyys
- Sosiaaliset paineet käyttöön ja rahapelaamiseen
- Perheiden sallivat suhtautuminen käyttöön
- Avun saamisen ja hakemisen esteet ja vaikeudet

Myönteisiä nostoja kouluterveyskyselystä

Myönteisiä tulosta suhteessa aiempaan tiedonkeruuseen Kaustinen

Perusopetus 8. ja 9. lk	2021	2023
Tosi humalassa kerran kuukaudessa	18,8 %	2,5 %
Käyttänyt jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta kerran	49,3 %	28,8 %
Tupakoi päivittäin	17,6 %	3,8 %

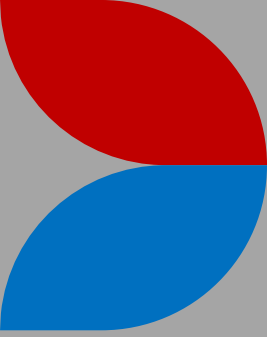
Myönteisiä tuloksia suhteessa aiempaan koko maan tulokseen, Keski-Pohjanmaa

Perusopetus 8. ja 9. lk	Koko maan tulos	Valitun alueen tulos
Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran	8,0 %	2,9 %
Kokeillut kannabista ainakin kerran	7,6 %	1,9 %
Alaikäisten savukeostot vähittäismyynnistä	7,0 %	1,9 %
Alaikäisten alkoholin ostot vähittäismyynnistä	7,2 %	3,5 %

Myönteisiä tuloksia suhteessa aiempaan koko maan tulokseen, Keski-Pohjanmaa

Lukio	Koko maan tulos	Valitun alueen tulos
Omalla paikkakunnalla helppo hankkia huumeita	60,2 %	46,1 %
Raittius	41,9 %	48,7 %

Huolestuttavia nostoja kouluterveyskyselystä

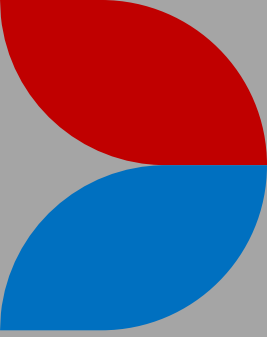
Huolestuttavia tuloksia suhteessa aiempaan tiedonkeruuseen, Kaustinen

Lukio	2021	2023
Käyttänyt jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta vähintään kerran	28,6 %	60,5 %

Huolestuttavia tuloksia suhteessa aiempaan koko maan tulokseen, Keski-Pohjanmaa

Perusopetus 8. ja 9. lk	Koko maan tulos	Valitun alueen tulos
Alaikäisten savukehankinnat välittämisen kautta	81,3 %	85,8 %

Nostoja kouluterveyskyselystä, huumeet

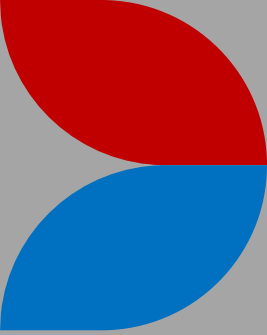
Kokeillut kannabista ainakin kerran

	Perusopetus 8. ja 9.lk		Lukio	
	2021	2023	2021	2023
Kaustinen	9,9 %	-	-	14,5 %
Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue	4,0 %	2,8 %	4,9 %	4,7%
Koko maa	7,7 %	7,6 %	12,4 %	11,5 %

Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran

	Perusopetus 8. ja 9. lk		Lukio	
	2021	2023	2021	2023
Kouluterveyskysely	2021	2023	2021	2023
Kaustinen	9,9 %	0,0 %	-	14,5 %
Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue	4,3 %	2,9 %	5,1 %	4,7%
Koko maa	8,1 %	8,0 %	12,6 %	11,6 %

Nostoja kouluterveyskyselystä, huumeet

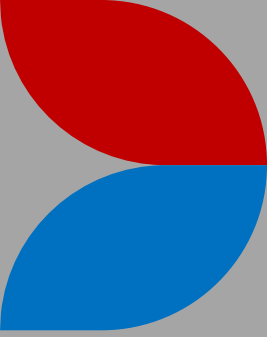
Omalla paikkakunnalla helppo hankkia huumeita

	Perusopetus 8. ja 9. lk		Lukio	
	2021	2023	2021	2023
Kaustinen	35,2 %	43,8 %	51,4 %	52,6 %
Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue	39,6 %	44,2 %	46,8 %	46,1 %
Koko maa	47,0 %	52,6 %	57,2 %	60,2 %

Käyttänyt jotain huumaavaa ainetta viimeisen 30 päivän aikana

	Perusopetus 8. ja 9. lk		Lukio	
	2021	2023	2021	2023
Kaustinen	4,3 %	1,3 %	-	1,3 %
Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue	2,8 %	1,6 %	1,2 %	0,3 %
Koko maa	3,2 %	3,5 %	1,1 %	1,1 %

Nostoja kouluterveyskyselystä, tupakka

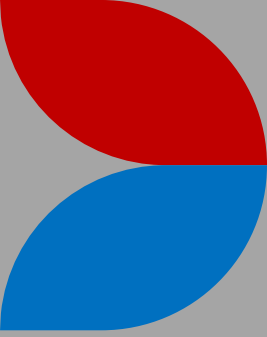
Tupakoi päivittäin

	Perusopetus 8. ja 9. lk		Lukio	
	2021	2023	2021	2023
Kaustinen	17,6 %	3,8 %	-	9,2 %
Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue	7,0 %	4,4 %	2,9 %	2,7 %
Koko maa	5,3 %	5,0 %	2,3 %	2,4 %

Kokeillut jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta vähintään kerran

	Perusopetus 8. ja 9. lk		Lukio	
	2021	2023	2021	2023
Kaustinen	49,3 %	28,8 %	28,6 %	60,5 %
Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue	36,0 %	38,6 %	41,0 %	42,0 %
Koko maa	35,9 %	39,4 %	43,2 %	43,4 %

Nostoja kouluterveyskyselystä, tupakka

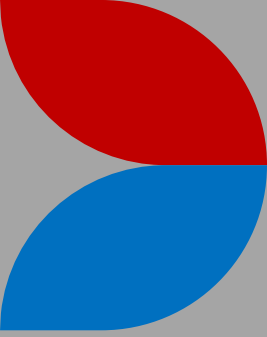

Nuuskaa päivittäin

	Perusopetus 8. ja 9. lk		Lukio	
	2021	2023	2021	2023
Kaustinen	9,9 %	3,7 %	-	4,0 %
Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue	2,9 %	3,8 %	2,9 %	2,2 %
Koko maa	3,8 %	4,0 %	2,6 %	2,3 %

Käyttää sähkösavukkeita päivittäin

	Perusopetus 8. ja 9. lk		Lukio	
	2021	2023	2021	2023
Kaustinen	7,0 %	1,2 %	-	1,3 %
Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue	2,2 %	3,4 %	0,5 %	0,5 %
Koko maa	2,3%	6,6 %	0,5 %	2,8 %

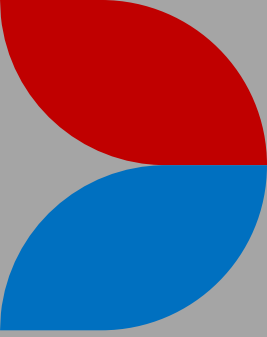
Nostoja kouluterveyskyselystä, alkoholi

Käyttää alkoholia viikoittain

	Perusopetus 8. ja 9. lk		Lukio	
	2021	2023	2021	2023
Kaustinen	11,6 %	1,3 %	-	7,9 %
Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue	3,9 %	2,7 %	4,8 %	4,1 %
Koko maa	4,1 %	3,9 %	5,5 %	4,5 %

Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa

	Perusopetus 8. ja 9. lk		Lukio	
	2021	2023	2021	2023
Kaustinen	18,8 %	2,5 %	14,3 %	17,1 %
Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue	8,0 %	5,1 %	14,1 %	11,9 %
Koko maa	8,9 %	8,8 %	14,9 %	14,6 %

Nostoja kouluterveyskyselystä, alkoholi

Vanhemman liiallinen alkoholinkäyttö aiheuttanut haittaa

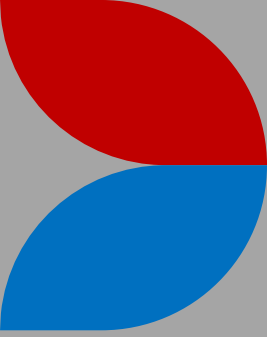
	Perusopetus 8. ja 9. lk		Lukio	
	2021	2023	2021	2023
Kaustinen	11,9 %	5,0 %	-	6,8 %
Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue	5,2 %	3,8 %	6,0 %	5,3 %
Koko maa	5,3 %	5,3 %	6,1 %	5,7 %

Raittius

	Perusopetus 8. ja 9. lk		Lukio	
	2021	2023	2021	2023
Kaustinen	49,3 %	65,0 %	40,0 %	25,0 %
Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue	70,7 %	70,2 %	50,9 %	48,7 %
Koko maa	65,4 %	67,5 %	40,2 %	41,9 %

Nostoja kouluterveyskyselystä, rahapelit

Pelaa rahapelejä viikoittain

	Perusopetus 8. ja 9. lk		Lukio	
	2021	2023	2021	2023
Kaustinen	9,1 %	3,9 %	-	-
Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue	3,6 %	3,8 %	2,0 %	2,2 %
Koko maa	4,1 %	5,2 %	2,8 %	2,2 %

Mitä tehdään?

Varhaiskasvatus

- Varhaiskasvatusyksiköiden alueet päihteettömiä
- Lapset puheeksi -keskustelut 3- ja 5-vuotiaille
- Tuetaan lapsen hyvän itsetunnon ja sosiaalisen taitojen kehittymistä

Vapaa-aika

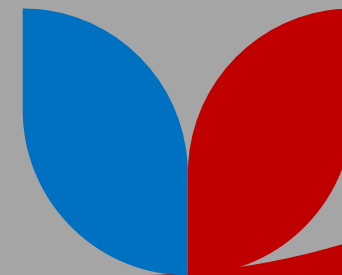
- Vapaa-ajan alueet päihteettömiä
- Tarjotaan monipuolisesti erilaisia harrastusvaihtoehtoja
- Kolmannen sektorin tarjoamat kerhot
- Nuorisotyön tapahtumat päihteettömiä
- Nuorten elämänhallintataitoja vahvistetaan vaikuttamalla päihdeasenteisiin

Perusopetus

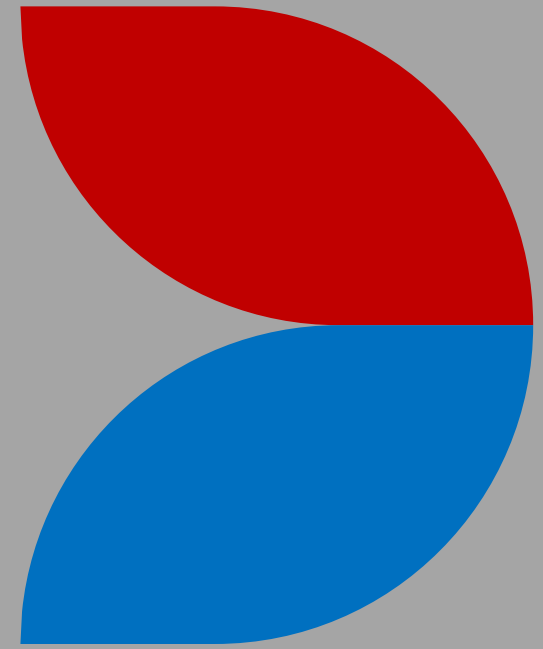
- Koulujen alueet päihteettömiä
- Lapset puheeksi -keskustelut 3.- ja 7.-luokkalaisille
- Päihdevalistus ja -kasvatus eri toimijoiden kautta
- Terveystarkastuksissa päihteet puheeksi
- Tuetaan lapsen ja nuoren hyvän itsetunnon ja sosiaalisen taitojen kehittymistä
- Henkilökunnan koulutus
- Koulunuorisotyö

Toinen aste

- Koulujen alueet päihteettömiä
- Päihdevalistus ja -kasvatus eri toimijoiden kautta
- Henkilökunnan koulutus
- Terveystarkastuksissa päihteet puheeksi
- Päihdetilanteiden seuranta esim. kouluterveyskyselyt
- Varhainen tunnistaminen ja opiskeluhuollon palveluihin ohjaaminen
- Päihdetyön sisällyttäminen opetukseen

**Työikäiset ja
ikäihmiset**

Päihteiden haitoilta suojaavat tekijät ja riskitekijät

Suojaavat tekijät

- Omasta hyvinvoinnista huolehtiminen
- Arjen valinnat
- Riittävän hyvä itsetunto
- Tunne- ja vuorovaikutustaidot
  - Kyky luoda ihmissuhteita
- Omien arvojen mukainen arki
- Myönteiset perhesuhteet
- Sosiaalinen tuki
- Työ tai muu toimeentulo
- Kuulluksi tuleminen
- Turvallinen elinympäristö

Riskitekijät

- Sairaudet
- Hyvinvointia vaarantava riskikäyttäytyminen
- Talousvaikeudet
- Työttömyys
- Asunnottomuus
- Yksinäisyys
- Syrjintä
- Traumaattiset kokemukset
- Elämänhallintaongelmat

Nostoja Sotkanetistä

Päihtyneiden säilöönnotot / 1000 asukasta

https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/metadata/indicators/3094	2021	2022	2023
Kaustinen	2,4 %	2,6 %	3,4 %
Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue	5,2 %	5,3 %	5,7 %
Koko maa	7,5 %	7,6 %	7,7 %

Alkoholijuomien myynti asukasta kohta 100 %:n alkoholina, litraa

https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/metadata/indicators/714	2021	2022	2023
Kaustinen	10,9 %	10,1 %	10,1 %
Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue	6,2 %	5,9 %	5,7 %
Koko maa	6,9 %	6,5 %	6,3 %

Päihdehuollon avopalveluissa asiakkaita /1 000 asukasta

https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/metadata/indicators/1271	2021	2022	2023
Kaustinen	5,7 %	4,0 %	4,6 %
Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue	12,2 %	11,8 %	12,4 %
Koko maa	5,8 %	5,4 %	3,5 %

Mitä tehdään?

Kaustisen seutukunnan työllisyyspalvelut

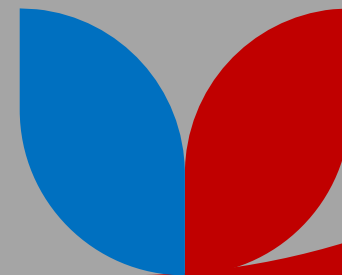
- Koordinoi ja kehittää seutukunnan jäsenkuntien työllisyyspalveluja
- Toimii seutukunnan jäsenkuntien työllisyydenhoidon tuki- ja asiantuntijayksikkönä

Vapaa-aika

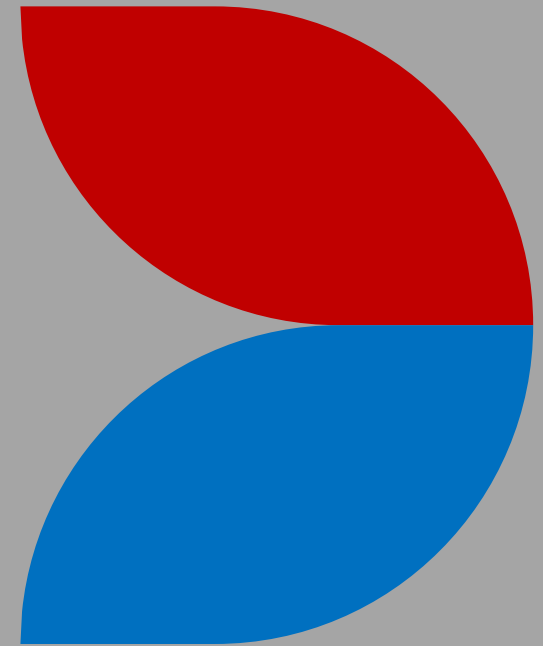
- Vapaa-ajan alueet ja tapahtumat päihteettömiä
- Tarjotaan monipuolisesti erilaisia harrastusvaihtoehtoja
  - liikunta ja kulttuuri
- Kolmannen sektorin tarjoamat kerhot ja muu toiminta
- Perhonjokilaakson kansalaisopiston järjestämät kurssit

Työelämä

- Työpaikoilla omia ohjeistuksia ja päihdeohjelmia

**Ehkäisevän
päihdetyön
toimet
Kaustisella 2024-
2026**

Tavoite	Toimenpiteet	Kohderyhmä	Koordinoija	Järjestäjä	Ajankohta/ aikataulu	Seuranta/ mittarit
Toimiva yhteistyö eri toimijoiden kesken	PAKKA-toiminnan toteuttaminen	Kunnan asukkaat	Eri toimijat	Eri toimijat	Vuosittain	
	Ehkäisevä päihdetyön tapahtumat esim. EPT-viikko	Kunnan asukkaat	Eri toimijat	Eri toimijat	Vuosittain	
Osaamisen lisääminen	Tarjolla olevat koulutukset	Ehkäisevän päihdetyön parissa toimivat henkilöt	Eri toimijat	Eri toimijat	Tarpeen ja mahdollisuuksien mukaan	
	Vanhempien-illoissa ehkäisevä päihdetyö puheeksi	Lasten ja nuorten vanhemmat	Hyvinvointi-koordinaattori	Sivistystoimi	Vuosittain	

Tavoite	Toimenpiteet	Kohderyhmä	Koordinoija	Järjestäjä	Ajankohta/ aikataulu	Seuranta/ mittarit
Laadukas ehkäisevä päihdetyö kouluilla	Tarjolla olevat koulutukset sekä lisäkoulutukset tarpeen mukaan	Lapset ja nuoret	Eri toimijat Vanhempainyhdistys	Eri toimijat	Vuosittain	
	Koulupoliisin sekä muiden viranomaisten vierailut kouluilla	Lapset ja nuoret	Perusopetus ja lukiokoulutus	Sivistystoimi	Vuosittain	
Tiedon kerääminen	Kouluterveys-kysely	4.-5. luokat 8.-9. luokat Ammattikoulun ja lukion 1. ja 2.vuosiluokkien opiskelijat	Eri toimijat	THL	Joka toinen vuosi	
Kuntalaiset tavoittava viestintä ja tiedottaminen	Teemaviikkojen ja kampanjoiden hyödyntäminen viestinnässä (kuntatiedote ja some)	Kunnan asukkaat	Hyvinvointikoordinaattori	Eri toimijat	Säännöllinen viestintä	